

УДК 635. 537.6

ВПЛИВ ТЕРМООБРОБЛЕННЯ НА ВОЛОГОЗВ'ЯЗУВАЛЬНУ ЗДАТНІСТЬ БІЛКІВ РОСЛИННОГО І ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ

Пасічний Василь Миколайович д.т.н., професор
Страшинський Ігор Мирославович к.т.н., доцент

Фурсік Оксана Петрівна магістрант
Національний університет харчових технологій

Горбач Олександр Ярославович технолог

ТОВ «Гармонія смаку»

Pasichniy V.

Strashynskiy I.

Fursik O.

National University of Food Technologies

Gorbach A.

CLL «Harmoniya smaku»

Анотація: в статті розглянуто використання рослинних і тваринних білків для заміни м'ясної сировини. Досліджено гідратовані білкові препарати з соєвих білків та білків колагеновмісної сировини.

Проведені дослідження є основою поєднання тваринних та рослинних білків для створення функціональних харчових білковмісних композицій.

Ключові слова: технологія, білкові препарати, вологозв'язувальна здатність, термооброблення.

Відомо, що людина з їжею повинна отримувати протягом доби 1-1,2 г білка на 1 кг маси тіла, і не просто білка, а білка визначеного складу з вмістом незамінних амінокислот, які задовольнятимуть її добову потребу [1]. Гострий дефіцит сировини тваринного походження у м'ясопереробній галузі обумовлює її заміну більш доступною. В процесі розроблення і модифікації рецептур рослинні і тваринні білки розглядають в якості як основного так і корегуючого компоненту, призначеного для заміни високоякісної м'ясної сировини, покращення функціонально-технологічних властивостей сировини низької сортності (збільшений вміст жирової і сполучної тканини), сировини з ознаками PSE і DFD, розмороженого м'яса і для підвищення стабільності м'ясних емульсій, регулювання складу та властивостей готової продукції.

Особливе місце у м'ясній промисловості серед білків рослинного походження належить соєвим. Це пов'язано з високою харчовою цінністю, вираженою сумісністю з м'язовими білками, відмінними функціонально-технологічними властивостями і біологічною цінністю завдяки високому вмісту незамінних амінокислот (крім метіоніну). Важливим є вміст у сої такої незамінної амінокислоти, як лізин, здатної ініціювати синтез білка. З насіння сої виробляють велику кількість різноманітних модифікацій білкових продуктів з різним вмістом білка і різними функціонально-технологічними показниками (соєве борошно, концентрати, ізоляти та текстурати). Використання таких продуктів при виробництві м'ясних виробів дозволяє створити харчові продукти направленої дії, з визначеним складом і стабільними показниками якості [2]. Кількість гідратованих соєвих інгредієнтів у готових харчових продуктах може складати від 4 до 20-25%. В результаті їх використання підвищується вихід готової продукції, знижується її вартість, покращуються органолептичні

показники (консистенція, соковитість) [3].

Альтернативою рослинним білкам виступають тваринні білки, які стають все більш поширеними на ринку інгредієнтів для м'ясопродуктів. Тваринні білки – це натуральні продукти, виробництво яких засновано на термічних (знежирення, зневоднення) і механічних (подрібнення) процесах. Виготовляють тваринні білки з різної сировини: свинячої шкурки, свинячої жилки, яловичої жилки, плазми свинячої або яловичої крові, молочної сироватки і т. д.

Білки тваринного походження використовують при виробництві різних видів м'ясопродуктів (варених ковбас, сосисок, сардельок, м'ясних хлібів, напівкопчених, варено-копчених ковбас, січених напівфабрикатів, пельменів, фаршів, м'ясних паштетів) [4].

Функціональні тваринні білки володіють, як правило, нейтральним запахом і смаком, що вигідно відрізняє їх від соєвих білків. Виключається необхідність використання модифікаторів смаку для нейтралізації характерного бобового присмаку та запаху, обумовленого окисленням ліпідів під впливом ліпоксигенази.

Тваринні білки істотно поліпшують структурно-механічні властивості харчових продуктів, і насамперед їх консистенцію, одночасно відіграючи роль стабілізаторів, желе- і студнеутворювачів, покращуючи зовнішній вигляд готової продукції.

Харчова цінність тваринних білків ідентична цінності білків м'яса, вони мають приблизно такі ж склад і збалансованість амінокислот, особливо незамінних. Важливою перевагою тваринних білків є їх багатоцільове призначення, простота у використанні, збереження властивостей при тривалому зберіганні, можливість забезпечення за рахунок їх застосування збільшення виходу готової продукції і високої рентабельності виробництва.

Так наприклад, тваринні білки на основі молочної сироватки збагачують м'ясні продукти повноцінними білками (альбумінами і глобулінами), сприяють підвищенню в'язкості і емульгуючої здатності, покращують смак і ніжність готових продуктів [5].

Висока харчова цінність крові забійних тварин обумовлена значним вмістом білків, мінеральних солей, ферментів, вітамінів, цукру та інших речовин. За вмістом білків кров практично не відрізняється від м'яса і містить лише на 5-10% більше води. Крім високої харчової та біологічної цінності, білки крові володіють хорошими функціональними властивостями, що особливо важливо при виробництві ковбасних виробів.

Білки яйця у вигляді порошку або меланжу досить широко застосовують при виробництві ковбасних виробів і напівфабрикатів. Поживна цінність яйця визначається високим вмістом в ньому повноцінних білків, які легко засвоюються і при цьому білки яйця мають високу емульгуючу здатність.

Застосування тваринних білків з колагеновмісної сировини дозволяє істотно поліпшити функціонально-технологічні та структурно-механічні властивості харчових продуктів, насамперед консистенцію.

Сполучнотканинні білки, в тому числі колаген, за фізіологічним ефектом можна віднести до аналогів харчових волокон. Встановлено, що колагенові білки покращують моторику кишечника, а продукти його розпаду, що утворюються при термообробці, стимулюють секреторну функцію організму, що підвищує біологічну цінність продукту за рахунок максимального засвоєння компонентів.

Тваринні білки з колагеновмісної сировини виконують роль стабілізаторів, покращують зовнішній вигляд продукції. Рекомендований рівень використання від 0,5 до

1,0% при внесенні в сухому вигляді на нежирну сировину з наступною гідратацією в співвідношенні 1:10 до 1:20 [1].

Метою роботи є аналіз функціональних властивостей білкових препаратів рослинного та тваринного походження. Об'єкт дослідження – технологія використання білків рослинного та тваринного походження. Предмет дослідження – гідратовані білкові препарати рослинного (соєві білки) та тваринного (з колагеновмісної сировини) походження. Поставлені в роботі завдання вирішувалися експериментально з використанням функціонально-технологічних методів [6].

На основі аналізу ринку білкових препаратів рослинного походження, обрано наступні види білків: соєвий ізолят "Pro-Vo 500 U" (далі – ізолят), соєвий концентрат "Pro-Vo KM" (далі – концентрат), соєвий текстурат "Pro-Vo Tex PU 35" (далі – текстурат) і концентрований соєвий протеїн GS8100 (далі – протеїн).

З метою підтвердження чи спростування даних технологічних інструкцій виробників щодо ступеня гідратації білкових препаратів рослинного походження обрано наступні гідромодулі – 1:2, 1:4 та 1:6. У білкових гелях визначали вміст вологи, величину рН та показник вологозв'язувальної здатності (вміст зв'язаної вологи, у % до загальної вологи – V_{33a}).

Згідно результатів досліджень вміст вологи становить 67-98% залежно від ступеня гідратації. Активна кислотність 10%-ї водної суспензії білків рослинного походження наближена до нейтрального середовища і знаходиться в межах 6,8-7,8 одиниць.

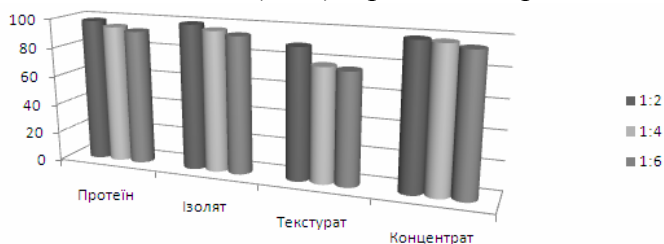
Виходячи з оптимальних значень V_{33a} для м'ясних фаршів варених ковбас (на рівні 85%), визначили раціональну ступінь гідратації білкових препаратів. Для цього проаналізували зміни показника V_{33a} досліджуваних гідратованих білків залежно від ступеня гідратації.

Отримані дані свідчать, що найнижчим ступенем гідратації володіє текстурат (45-65%), який містить найменшу частку білка. Протеїн, ізолят і концентрат мають високі значення V_{33a} (в межах 85-99%).

Представлені білкові препарати в значних обсягах використовують у виготовленні варених ковбас та сосисок. Їх технологія передбачає доведення виробів до кулінарної готовності (температура в центрі батону $71 \pm 1^\circ\text{C}$) і після термообробки показник V_{33a} може змінитися. Це матиме позитивний або негативний вплив на властивості готового продукту. Тому, в попередньо сформованих в ковбасну оболонку гідратованих білкових препаратах після термічної обробки, що моделює процес теплового оброблення варених ковбас, досліджували зміну показника V_{33a} . Отримані результати представлені на рис.1 і свідчать, що показник V_{33a} для протеїну незначно знижується (на 2-3%). Це пов'язано із відділенням вологи та розшаруванням продукту, що в свою чергу свідчить про нестабільність та руйнування білкового гелю. Для модельних зразків з використанням ізоляту і концентрату показник V_{33a} знаходиться на високому рівні, а для текстурату він збільшується на 10-20% (в порівнянні зі значенням до термічної обробки). З отриманих результатів видно, що білкові препарати мають стабільні функціонально-технологічні показники. Проте найкращі показники мають ізолят та концентрат.

Аналогічно рослинним білкам вивчено тваринні. Для дослідження залучили білкові препарати тваринного походження виробництва ряду західноєвропейських фірм і Росії, що у даний час широко представлені на ринку для м'ясопереробної промисловості України і найчастіше використовуються у виробництві варених ковбас. Зокрема, білок зі свинячої шкури КАПреміум-95 (CAPremium 95), протеїн виготовлений зі свинячої дерми Вестгель-60

протеїн зі свинячої шкіри БЕЛКОТОН-С95 (БСВ), протеїн із дерми ВРХ – Nova Pro.

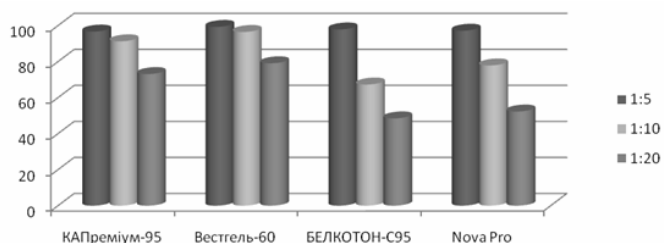

Рис. 1. Зміни величини V_{33a} білкових препаратів рослинного походження в залежності від ступеня гідратації після термічної обробки

Гідратацію проводили згідно рекомендацій виробників у наступних співвідношеннях – 1:5, 1:10 та 1:20. Визначали вміст вологи, величину рН і показники вологозв'язувальної здатності (V_{33a}). Вміст вологи для гідратованих препаратів знаходиться в межах 77-95% залежно від ступеня гідратації. Величина рН 1%-го розчину білкових гелів лежить в межах 6,8-7,2. Отримані дані свідчать, що всі тваринні білкові препарати мають високі значення вологозв'язувальної здатності (в межах 69-99%), проте найвищим ступенем гідратації володіє білок Вестгель-60 (V_{33a} 86-99%) та КАПреміум-95 (V_{33a} 85-92%).

Разом з цим, незважаючи на високі функціональні показники гідратованих білкових препаратів тваринного походження, досліджено вплив термічної обробки на їх стабільність, аналогічно білковим препаратам рослинного походження. Результати досліджень свідчать, що показник V_{33a} збільшився і склав для зразків КАПреміум – 73-96%, а для Вестгелю – 79-99%. Для зразка БЕЛКОТОН-С95 спостерігався зниження V_{33a} , при чому зі збільшенням ступеня гідратації відбувалося все помітніше зменшення цього показника: для 1:5 на 2%, для 1:10 – 10%, для 1:20 – 16% (у порівнянні із значенням до термічної обробки). У зразку Nova Pro різке зменшення показника V_{33a} після термообробки спостерігається лише при гідратації 1:20.

Отримані дані наведені на рис.2.

Рис. 2. Зміни величини V_{33a} білкових препаратів тваринного походження в залежності від ступеня гідратації після термічної обробки

Проаналізувавши результати дослідних даних білкових препаратів тваринного походження, стає очевидним, що всі білкові препарати мають високі функціонально-технологічні показники. Найвищі показники мають зразки Вестгель-60 та КАПреміум-95.

Досвід роботи підприємств м'ясопереробної галузі України та сучасний підхід до вирішення технологічних і економічних завдань свідчить про доцільність комплексного використання рослинних і тваринних білкових препаратів. Комбінування білкових препаратів дозволяє з одного боку, знизити вартість продукції, що випускається, а з іншого – підвищити поживну цінність продукту, поліпшити його смакові якості і зовнішній вигляд. Крім цього, для кращого збалансування за амінокислотним СКОРом необхідно використовувати білкові препарати рослинного і тваринного походження у вигляді бінарних і багатокомпонентних

сумішей з певним співвідношенням цих компонентів, що забезпечуватиме не лише взаємозбагачення за амінокислотним складом, але й модифікацію функціонально-технологічних властивостей. Тому перспективним напрямком подальших досліджень є наукове обґрунтування створення функціональних харчових білокмістних композицій, що поєднують у своєму складі тваринні та рослинні білки.

Список літератури

1. Потіпаєва Н.Н. Пищевые добавки и белковые препараты для мясной промышленности: учебное пособие / Н.Н. Потіпаєва Г.В. Гуринович, И.С. Патракова, М.В. Патишина. – Кемерово. – 2008. – С. 101-158.
2. Использование соевых белков в переработке мяса / А.В. Ильяков, П. Микляшевски, В.В. Прянишников, Е.В. Бабичева // *Всё о мясе*. – 2006. – №3. – С.10-13.
3. Иваницкий С.Б. Биологические и технологические аспекты использования сои при получении пищевых продуктов / С.Б. Иваницкий, В.Г. Лобанов, С.В. Назаренко, А.В. Козмава // *Изв. вузов. Пищевая технология*. – 1998. – №1. – С. 8-13.
4. Бабич-Побережна А.А. Економіка світового виробництва і ринок білка: Монографія / За ред. акад. П.Т. Саблука. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 782 с. (48,9 друк. арк.).
5. Соевые и молочные белки в мясных технологиях / В.В. Пряшников // *Пищевые ингредиенты*. – 2011. – №2. – С.40-43.
6. Антипова Л. В. Методы исследования мяса и мясных продуктов / Л. В. Антипова, И. А. Глотова, И. А. Рогов // М.: Колос. – 2001. – С. 576.

References

1. Potipayeva N.N. Pishchevyye dobavki i belkovyye preparaty dlya myasnoy promyshlennosti : uchebnoye posobiye / N.N. Potipayeva G.V. Gurinovich , I.S. Patrakova , M.V. Patshina . - Kemerovo . - 2008. - S. 101-158 .
2. Ispol'zovaniye soyevykh belkov v pererabotke myasa / A.V. Il'tyakov , P. Miklyashevsky , V.V. Pryanishnikov , Ye.V. Babicheva // *Vso o myase* . - 2006. - №3 . - S.10-13 .
3. Ivaniitskiy S.B. Biologicheskkiye i tekhnologicheskkiye aspekty ispol'zovaniya soi pri poluchenii pishchevykh produktov / S.B. Ivaniitskiy , V. Lobanov S.V. Nazarenko , A.V. Kozmava // *Izv. vuzov . Pishchevaya tekhnologiya* . - 1998. - №1 . - S. 8-13 .
4. Babych - Poberezhna A.A. Ekonomika svitovoho vyrobnytstva y rynek Bilka : Monohrafiya / Za red . akad . P.T. Sabluka . - K . : NNTS IAE , 2012. - 782 s. (48,9 druk . Ark .) .
5. Soyevyye i molochnyye belki v myasnykh tekhnologiyakh / V.V. Pryashnikov // *Pishchevyye ingrediyyenty* . - 2011. - №2 . - S.40-43 .
6. Antipova L.V. Metody issledovaniya myasa i myasnykh produktov / L. V. Antipova , I. A. Glotova , I. A. Rogov // М . : Kolos . - 2001. - S. 576 .

ВЛИЯНИЕ ТЕРМООБРАБОТКИ НА ВОДОСВЯЗЫВАЮЩУЮ СПОСОБНОСТЬ БЕЛКОВ РАСТИТЕЛЬНОГО И ЖИВОТНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

Аннотация: в статье рассмотрено использование растительных и животных белков для замены мясного сырья. Исследовано гидратованные белковые препараты из соевых белков и белков коллагенсодержащего сырья.

Проведённые исследования являются основой для сочетания животных и растительных белков чтобы создать функциональные пищевые белоксодержащие композиции.

Ключевые слова: технология, белковые препараты, водосвязывающая способность, термообработка.

EFFECT OF HEAT TREATMENT ON WATER-BINDING ABILITY OF THE PROTEIN THE PLANT AND ANIMAL ORIGIN

Summari: the article examines the use of plant and animal proteins to replace the meat raw materials. There was investigated hydrated protein preparations of soy proteins and collagen-containing proteins raw material.

These investigations form the basis for a combination of animal and plant proteins to create functional food protein-containing compositions.

Keywords: technology, protein preparations, water binding of ability, heat treatment.